

Juris Iljins: Kā universitātei iekļūt pasaules reitingu TOP 500

Juris Iljins, RTU Administratīvais direktors un kvalitātes un ilgtspējas nodaļas vadītājs.
06.07.2020.

Saeima ir sākusi darbu pie Augstskolu likuma grozījumiem, kas nesīs lielas pārmaiņas augstākajā izglītībā, un šis ir īstais laiks publiskai diskusijai par Latvijas augstskolu virzību uz izcilību, jo viens no pārmaiņu mērķiem ir Latvijas universitāšu konkurētspējas, caurspīdības un internacionalizācijas sekmēšana un kvalitātes uzlabošana, lai vismaz dažas no Latvijas augstskolām sasniegtu augstskolu reitingu TOP 500.

Kaut arī reitinga pozīcija pati par sevi noteikti nav pašmērķis, tomēr reitingi iezīmē situāciju valsts izglītības sistēmas konkurētspējā, kā arī universitāšu individuālo sniegumu un snieguma atšķirības starp augstākās izglītības institūcijām. Piemēram, TOP 100 universitāšu zinātniskais sniegums, laboratoriju aprīkojums, sadarbība ar uzņēmumiem kardināli atšķiras no tām augstskolām, kas reitingos neatrodas. Protams, tas nenozīmē, ka mazā universitātē nevar būt izcila studiju programma, laboratorija vai pētnieki, tomēr noteicošais ir universitātes kopējais sniegums, kas ir svarīgs gan tautsaimniecības attīstībai, gan arī valsts prestižam. Lai arī cik izcila ir viena konkrētā studiju programma, laboratorija vai kāds profesors, tomēr, ja universitātē citas jomas ir viduvējas, tad kopējā ietekme uz ekonomiku ir minimāla.

Lai sekmētu izcilību, Latvijai ir nepieciešamas augstskolas, kas visās darbības jomās uzrāda starptautiski konkurētspējīgus rezultātus. Jaunākie reitingu rezultāti apliecina, ka Rīgas Tehniskā universitāte (RTU) starptautiski tiek vērtēta kā labākā augstākās izglītības institūcija Latvijā. Turklāt RTU veiktie aprēķini liecina, ka universitāte ar tās rīcībā esošajiem līdzekļiem un ieguldījumiem no finansiālās atdeves viedokļa ir visefektīvākā universitāte Latvijā, jo ar vismazākajām izmaksām ir spējusi iegūt starptautiski izcilākos rezultātus.

Reitingos – jau tagad vadošā Latvijā

Pasaulē ir dažādi reitingi, kas augstskolas vērtē pēc dažādiem kritērijiem. Universitātes izcilības potenciālu parāda tās spēja ievērojamus rezultātus sasniegt vairākos reitingos, tiekot vērtētai pēc dažādiem kritērijiem. Piemēram, nesen publicētajā "QS World University Rankings" RTU pārliecinoši ieņem vadošo pozīciju Latvijā, ierindojoties 701.-750. vietā pasaulē. Rīgas Stradiņa universitāte (RSU) un Latvijas Universitāte (LU) attiecīgi ieņem 801.–1000. vietu. "U-Multirank" reitingā, kur atbilstoši līgumam ar Izglītības un zinātnes ministriju (IZM) valsts finansējumu saņemošajām augstskolām ir jāpiedalās obligāti, RTU ir vienīgā Latvijas augstskola, kas A līmeņa vērtējumu saņēmusi 11 vērtēšanas kritērijos, aiz sevis atstājot Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmiju un RSU.

Savukārt aprīlī publicētajā "Times Higher Education Impact" reitingā RTU pārliecinoši ir labākā Latvijā – universitāte ierindota TOP 200 pasaulē, izvērtējot RTU ieguldījumu ANO ilgtspējīgas attīstības 17 mērķu īstenošanā. Bet "QS Stars" vērtējumā RTU ierindota augstākajā – piecvaigžņu universitāšu līgā, toties "UI GreenMetric" reitingā RTU Studentu pilsētiņa Ķīpsalā ir ierindota starp 100 viedākajām universitāšu pilsētiņām pasaulē.

Desmitkārtīgs ieguvums no katra eiro

RTU tikai trešdaļa budžeta ir valsts tiešā dotācija, pārējais – pašas universitātes konkursa kārtībā piesaistītais finansējums projektiem un industrijas pētījumiem. IZM dati par 2018. gadu rāda, ka gada kopējais finansējums LU bija 115 miljoni EUR, RTU – 67,8 miljoni EUR un RSU – 62,6 miljoni EUR. Tajā pašā 2018. gadā studējošo skaits LU bija 16 714, RTU – 14 322, RSU – 9462. Ar neapbruņotu aci redzams, un to apliecina arī aprēķini, ka RTU, rēķinot attiecībā pret studentu daudzumu, Latvijā ir salīdzinoši sliktāk finansēta no lielo universitāšu trijnieka, taču tajā pašā laikā starptautiski uzrāda labāko sniegumu.

Savukārt IZM zinātniskās darbības bāzes finansējuma aprēķina dati par 2019. gadu rāda, ka RTU starptautiski indeksētu zinātnisko publikāciju skaita ziņā ir līdere Latvijā ar 2631 publikāciju. Tas ir 2,7 reizes vairāk nekā tuvākajiem konkurentiem – LU attiecīgi ir 980, bet RSU – 601 publikācija*.

Protams, RTU nav Tartu Universitātes (TU) panākumu, taču RTU arī nav tāda budžeta. 2018. gadā TU bija 13 169 studenti, bet budžets – 191 miljons EUR. Turklāt TU ienākumi, sākot no 2014. gada, katru gadu pieaug par aptuveni 10–20 miljoniem EUR, 2019. gadā sasniedzot 205 miljonus EUR. Nevienam nav šaubu, ka šis finansējums iet roku rokā ar jau daudzkārt minētajiem TU panākumiem.

Taču, izvērtējot finansiālo efektivitāti pēc sasniegtajiem rezultātiem, RTU katru eiro spēj izmantot efektīvi, lai sasniegtu starptautiski atzītus rezultātus. Šādu rezultātu ir devusi tieši starptautiskā konkurence – RTU mērķtiecīga darbība starptautiskajā vidē un cīņa par finansējumu, cīņa par zinātnes un attīstības projektiem, ārzemju studentiem u.t.t.

Rēķinot [RTU ieguldījumu tautsaimniecībā](#), ir redzams, ka tajā pašā 2018. gadā RTU pienesums Latvijas ekonomikai bija 699 miljoni EUR. Tātad katrs eiro, kas ieguldīts RTU, ir ne tikai visefektīvāk iztērētais, salīdzinot ar citām augstskolām un universitātēm, bet arī vismaz desmitkārtīgi atgriežas Latvijas ekonomikā.

Ieguldīt zināšanās

Nemot vērā minētos faktus, patlaban tieši RTU ir visreālāk sasniegt augstas vietas starptautiskajos reitingos. Lai to izdarītu, ir nepieciešamas nopietnas investīcijas akadēmiskajā personālā. RTU izstrādātajās vadlīnijās iekļūšanai TOP 500 ir apzinātas gan universitātes stiprās, gan arī vājās puses, kā arī īstenojamais pasākumu kopums.

Ja RTU iekļūtu TOP 500, tas nestu ieguldījumu ne tikai pašas universitātes, bet arī Latvijas izaugsmē, jo:

- RTU gadā piesaistītu vismaz 60 miljonus EUR ārvalstu finansējumu projektiem, to skaitā no privātā sektora. Tas dotu arī attīstības un pētniecības (A&P) budžeta un produktivitātes kāpumu RTU industrijas sadarbības partneriem;
- RTU palīdzētu radīt Latvijas industrijai vismaz 750 augsto tehnoloģiju darba vietas gadā;
- izveidotais jaunuzņēmumu skaits piecos gados sasniegtu 150, gadā piesaistot aptuveni 3–5 milj. EUR privāto finansējumu;
- līdz 2050. gadam būtu iespējams sasniegt augsto tehnoloģiju darbavietu īpatsvaru Eiropas vidējā līmenī.

Lai tas notiktu, pirmkārt, nākamajā plānošanas periodā investīcijas būtu jāveic tieši augsta līmeņa akadēmiskajā personālā – zinātniekos, ne tik daudz infrastruktūrā vai zinātniskajās iekārtās. Pirmkārt, jāpiesaista izcils ārzemju un jākoncertē vienuviet labākais vietējais akadēmiskais personāls ar lieliskiem sasniegumiem zinātnē, kas spētu iedvesmot studentus, piesaistīt finansējumu projektiem un tos vadīt. Tas sekmētu jaunu ideju un produktu attīstību un sadarbību ar uzņēmējiem, lai dotu Latvijas industrijai nepieciešamo A&P atbalstu.

Otrkārt, būtu vismaz jādubulto doktorantu un pēcdoktorantu skaits, lai sekmētu jaunās paaudzes ienākšanu universitāšu sistēmā, kas arī nodrošinās jaunu zināšanu rašanos un vēl sekmīgāk spēs izmantot zinātnes infrastruktūru.

Treškārt, jāizveido skaidrs akadēmiskās karjeras ceļš (*tenure track*) izcilajiem profesoriem ar konkurētspējīgu atalgojumu un starptautisku konkursu palīdzību. Tas sekmēs zinātnes virzienu attīstību un palīdzēs profesoriem iegūt finansējumu jaunajiem pētniekiem.

Protams, patlaban RTU sekmīgi attīstās, bet, ja tuvākajā laikā reitingos vēlamies kāpt par 200–300 vietām, visbeidzot iekļūstot TOP 500, tad ir nepieciešams finansējums, lai to spētu realizēt. RTU iekļūs TOP 500 divu līdz četrus gadu laikā, ja tā saņems adekvātu finansējumu, lai realizētu iepriekš minētās aktivitātes. Plānojot nākamo struktūrfondu naudas izlietojumu, tieši ieguldījumi RTU nesīs augstu pievienoto vērtību Latvijas ekonomikas un izglītības sistēmas attīstībai.

Ja ir politisks uzstādījums par TOP 500, tad RTU to realizēs ātrāk un lētāk nekā jebkura cita Latvijas augstākās izglītības institūcija. To jau esam pierādījuši ar darbiem, nevis plāniem.

**Universitātēm nerēķina klāt ar tām saistītos zinātniskos institūtus*

Adrese: <https://www.delfi.lv/news/versijas/juris-iljins-ka-universitatei-ieklut-pasaules-reitingu-top-500.d?id=52277739>